

РОЗДІЛ 9 ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

УДК 372.881.11

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Худзей О.О.,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри полікультурної освіти та перекладу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У статті проаналізовано сучасні технології навчання іноземних мов студентів вищих навчальних закладів. Подано характеристику таких технологій, як метод проектів, «case study», комп'ютерні технології та ін. Вказано на вимоги до їх застосування на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: навчання іноземних мов, технології навчання іноземних мов, технологізація навчання.

В статье проанализированы современные технологии обучения иностранным языкам студентов высших учебных заведений. Дана характеристика таких технологий, как метод проектов, «case study», компьютерные технологии и др. Указано на требования к их применению на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, технологии обучения иностранным языкам, техноло-гизация обучения.

Khudzey O.O. MODERN TECHNOLOGIES OF STUDIES OFFOREIGN LANGUAGES AT HIGHER SCHOOL

Modern technologies of studies offoreign languages of students of higher educational establishments are analysed in the article. Description of such technologies is given, as a method ofprojects, „case study”, computer technologies and other. It is indicated on requirements to their application on employments after a foreign language.

Key words: studies of foreign languages, technology ofstudies off oreign languages.

Постановка проблеми. В останні роки зросла потреба у вивченні іноземних мов, адже почали інтенсивно розвиватися міжнародні зв'язки України з країнами Європейського Союзу, між українськими і зарубіжними фірмами, підприємствами й організаціями у різних сферах діяльності; розширюються безпосередні зв'язки між українськими і зарубіжними навчальними закладами; розробляються програми з культурного та освітнього обміну учнями та студентами, активізується участь українських студентів у спільних міжнародних проєктах. Сьогодні відбуваються суттєві зміни на ринку праці: практично всюди потрібні фахівці, які володіють комп'ютерною грамотністю і знають принаймні одну іноземну мову; суспільство стає мобільнішим, що дало змогу українським громадянам відпочивати, навчатися і працевлаштовуватися за кордоном.

З огляду на це з'явилися різні напрями навчання мов, почали активно розроблятися різні технології навчання, у тому числі: навчання в співпраці, ігрові технології, проблемне навчання, проєктні та інтерактивні технології.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема навчання іноземних мов стала предметом досліджень низки науковців (Н. Басай, О. Бігич, І. Бім, Ю. Бориско, Н. Гальскова, О. Коваленко, А. Максименко, О. Михайлова, Л. Морська, С. Ніколаєва,

В. Плахотник, В. Редько, Н. Складенко та ін.). Ними розробляються як змістові аспекти навчання іноземних мов, так і методичні, звертається велика увага на обґрунтування сучасних технологій іншомовної освіти.

Мета статті – здійснити характеристику сучасних технологій навчання іноземних мов, які можуть застосовуватися у процесі іншомовної освіти у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Ідея цілісності педагогічного процесу як системи, в основі якої гуманізація, пріоритет суб'єкт-суб'єктних відносин посприяла пошуку нових педагогічних можливостей, які знайшли втілення в ідеї технологізації навчання. Переорієнтація сучасної освіти із царини академічних досягнень на особистість створили умови для розробки та застосування нових педагогічних технологій.

Їх суттєвими ознаками є:

- 1) особистісно орієнтоване гуманне співробітництво всіх учасників навчально-виховного процесу;
- 2) діагностично-стимуляційний спосіб організації навчального пізнання;
- 3) діяльнісно-комунікативна активність суб'єктів навчання;
- 4) проєктування педагогом, а пізніше й студентами, індивідуальних досягнень у всіх видах діяльності;

5) врахування у змісті, методах, системі оцінювання широкого діапазону особистісних потреб і можливостей студентів у здобутті якісної освіти [1, с. 95].

Іншими важливими характеристиками вважають такі:

1) результативність – високий рівень досягнення поставленої навчальної мети кожним студентом;

2) економічність – за одиницю часу засвоюється значний обсяг навчального матеріалу при найменшій затраті зусиль на оволодіння матеріалом;

3) ергономічність – навчання проходить в обстановці співпраці, позитивного емоційного мікроклімату, при відсутності перевантаження і превтоми;

4) висока мотивованість у вивченні предмету, що сприяє підвищенню інтересу до занять та дає змогу удосконалювати кращі особистісні якості студента, розкрити його резервні можливості [5, с. 129].

Сучасні науковці (В. Безпалько, Н. Наволокова, Г. Селевко та ін.) виділяють низку педагогічних технологій, серед яких технологія проблемного навчання, ігрові технології навчання, технологія особистісно орієнтованого навчання, технології: розвивального навчання; колективного способу навчання; розвитку критичного мислення; програмованого навчання; інтерактивного навчання; модульного навчання; проектна технологія тощо. Практично усі застосовуються у процесі іншомовного навчання.

Так, серед сучасних технологій навчання іноземних мов найбільшого поширення набули навчання у співпраці, метод проектів, навчання, центроване на студентів, дистанційне навчання, тандем-метод, технологія «case study», комп'ютерні і аудіовізуальні технології. Усі вони, чи їх окремі елементи, з успіхом застосовуються у вищих навчальних закладах.

Навчання у співробітництві базується на ідеї взаємодії студентів у групі, ідеї взаємного навчання, при якому студенти беруть на себе не лише індивідуальну, але й колективну відповідальність за розв'язання навчальних завдань, допомагають один одному і несуть колективну відповідальність за успіхи кожного. В умовах навчання у співробітництві створюються умови для взаємодії і співпраці в системі «студент – викладач – група» та відбувається актуалізація колективного суб'єкта навчальної діяльності, яким є невелика група з 3-4 осіб. Відтак навчання у співпраці – це навчання у процесі спілкування студентів один з одним, а цілеспрямована робота у співпраці дає змогу підвищити інтерес до занять, значно збільшивши час мовленнєвої практики кожного студента на занятті [5, с. 131].

На основі ідей програмованого навчання виникло комп'ютерне навчання, яке сьогодні суттєво впливає на всі сторони навчального процесу у зв'язку з масовою комп'ютеризацією вищої школи, створенням комп'ютерних програм для різних навчальних дисциплін, у тому числі й для іноземних мов. Комп'ютерні навчальні програми випускаються у вигляді електронних підручників, характерними особливостями яких є:

а) наявність програмного модуля (відеофрагменти, озвучені діалоги, словник, граматичний коментарій), тренувального модуля (набору вправ мовного і мовленнєвого характеру), модуля запису і відтворення мовлення;

б) подача навчального матеріалу у зоровій і звуковій формі;

с) організація матеріалу у вигляді гіпертексту, що уможливорює швидкий перехід від одного розділу посібника до іншого, здійснення пошуку інформації;

д) можливість при виконанні контрольних завдань порівнювати свою відповідь з еталоном, що зберігається у банку даних, і отримувати оцінку за свою відповідь. В окремих курсах є Інтернет-підтримка у вигляді додаткових навчальних матеріалів, методичних рекомендацій, доступ до яких здійснюється через комп'ютерні мережі [5, с. 132-133].

У вищих навчальних закладах можуть використовуватися комп'ютерні програми, спрямовані на оволодіння студентами окремими розділами системи мови, формування мовленнєвих умінь, контрольні програми, які оцінюють рівень володіння мовою, соціокультурні програми, що ознайомлюють з культурою країни, мова якої вивчається.

Комп'ютерні програми («Lingua Land», «Sing and Learn English»), «Професор Хіггінс», «Професор Хіггінс – німецька мова без акценту» тощо) на заняттях з іноземної мови застосовувалися як для навчання граматики, так і для формування мовленнєвих навичок. Наприклад, 20 уроків, які складають програму «Bridge to English»), передбачають відпрацювання граматичних явищ. Спеціальний розділ «Грамматика» має й програма «Професор Хіггінс». Він складається з теоретичної і практичної частин. У процесі виконання вправ програма фіксує і відзначає успіхи та невдачі, а за необхідності – забезпечує підказками.

Остання програма використовувалася також для формування навичок вимови. Її можна використовувати і під час фонетичної зарядки, вивчаючи прислів'я і приказки, римівки, які в ній представлені та озвучені носієм мови.

Комп'ютерні технології дають великі можливості для створення мовленнєвих ситуацій на занятті. Для їх використання викладачі можуть користуватися великою кількістю програм, зокрема, «Triple play plus in English»), «English Gold», оскільки всі вони містять матеріал для розвитку умінь усного спілкування. Вибір програм чи їх розділів визначався темою, яка вивчається, і змістом мовного матеріалу, який треба вивчити.

На початку XXI ст. у навчанні іноземних мов зросла роль Інтернету. Адже:

1) інформаційні можливості Інтернету – невичерпні. Звідти студенти отримують країнознавчу інформацію, можуть ознайомитися з публікаціями у пресі, дізнатися про життя молоді країни, мова якої вивчається, отримати необхідну літературу тощо;

2) Інтернет є довершеним і надзвичайно швидким засобом обміну інформацією і кореспонденцією через електронну пошту, встановлення прямого ді-

логу з адресатом чи шляхом колективного обговорення питань у «чатах»;

3) Інтернет створює умови для колективної роботи студентів. Вони беруть участь у вікторинах, конкурсах, олімпіадах, відеоконференціях і багатьох інших спільних заходах, що проводяться у мережі;

4) Інтернет надає можливість отримувати необхідні тренувальні матеріали з іноземної мови і пояснення стосовно помилок, а також оцінити свій рівень володіння іноземною мовою через виконання різноманітних тестів – лексичних, граматичних та багатьох інших. Безумовно, позитивним моментом є те, що студенти мають змогу пройти тести за програмою стандартного екзамену з англійської мови для іноземців TOEFL. Саме в Інтернеті є п'ять повних варіантів цих тестів для різних рівнів, а також комп'ютерна програма для підготовки до них – The Heinemann TOEFL;

5) Інтернет, будучи одним із актуальних засобів розвитку творчих здібностей студентів, дає їм змогу розміщувати самостійно виконані роботи – доповіді, повідомлення, проекти тощо, які стають предметом обговорення та отримують відгуки з різних країн світу;

6) Інтернет є добрим стимулом для оволодіння іноземною мовою і сприяє набуттю студентами навичок комунікабельності, умінь подати себе, вести розмову за нормами міжнародного етикету [5, с. 143-144].

Дидактичні можливості Інтернету були узагальнені Є. Полат. Науковець вважає, що Інтернет дає можливість:

- формувати навички і вміння читання, використовуючи матеріал мережі різного ступеня складності;
- удосконалювати уміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів;
- удосконалювати уміння монологічного і діалогічного висловлювання на основі обговорення матеріалів мережі;
- удосконалювати вміння писемного мовлення;
- поповнювати словниковий запас;
- формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності на основі матеріалів Інтернету [41 -Серед сайтів, які з успіхом можуть застосовуватися при вивченні іноземних мов можна виділити такі.

Сайт City Net дає можливість подорожувати різними країнами, відвідувати різні пам'ятні місця, отримувати інформацію про вибрану країну, її природні ресурси, мистецтво тощо англійською мовою, розглядати фотографії пам'ятників тощо. Матеріали сайту використовуються для різноманітних культурознавчих і країнознавчих аспектів навчання. Студенти виконують різні ролі: туристів чи гідів. Вони мають змогу рекомендувати своїм клієнтам необхідні речі, телефонувати за контактними телефонами авіакомпаній і готелів для отримання інформації про наявність квитків чи вільних номерів; заповнювати бланки на отримання візи і закордонного паспорта тощо, створювати альбоми, вести щоденники своїх мандрівок.

Сайт America's Homepage дає змогу студентам подорожувати штатами і містами США, ознайомлює з їх історією, культурою, способом життя американців.

Сайт Metro Link створює умови для подорожі найбільшими містами світу на метро, допомагає вивчити їх лінії. Англійською мовою на сайті також подано карти міст і необхідні інструкції. Відтак студенти самостійно складають маршрути, звіти про пересування, витрачений час та побачені пам'ятки. Вони створюють щоденники спостережень, альбоми з фотографіями чи путівники для гостей міста.

Центроване на студентіві навчання (student-centred approach) як один з варіантів сучасних технологій навчання отримало велике поширення. Його суть полягає у максимальній передачі ініціативи у процесі занять самому студентові. З цієї причини кожен школяр повинен знати стратегії оволодіння мовою, вибрати для себе найбільш зручні та намагатися керуватися ними у процесі навчання. Серед таких стратегій можна виділити: 1) прояви індивідуальність; 2) організуй своє навчання; 3) прояви творчі здібності; 4) навчися справлятися з невпевненістю; 5) вчись на своїх помилках; 6) використовуй контекст [5, с. 148].

Серед загальнодидактичних моделей навчання (активної, пасивної та інтерактивної) сьогодні переважає інтерактивна. Інтерактивні методи базуються на інтеракціонізмі – популярній концепції соціальної психології. У її межах пропонується розуміння соціальної взаємодії людей як міжособистісної комунікації, важливою особливістю якої є здатність людини «брати на себе роль іншого», уявляти, як її сприймає партнер у спілкуванні і відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії. Інтерактивні методи навчання розробляються у межах проекту «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» (Reading and Writing for Critical Thinking – RWCT). Він реалізується одночасно педагогами багатьох країн. Центральною ідеєю інтерактивних методів є розвиток критичного мислення як конструктивної інтелектуальної діяльності [5, с. 149-150].

Інтерактивний метод надає можливість розв'язувати комунікативно-пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Категорію «інтерактивне навчання» можна визначити як: а) взаємодія викладача і студента у процесі спілкування; б) навчання з метою розв'язання лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію та розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, подолання проблем, важливих для кожного з учасників навчального процесу.

Застосування таких форм роботи, як ділові та рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати сприяють інтенсивному вивченню іноземних мов. При цьому така модель навчання має багато позитивних сторін: по-перше, розширюються пізнавальні можливості студентів; по-друге, рівень знань, які засвоюються

у процесі навчання, є досить високим; по-третє, педагог має можливість проявити організаторські здібності; по-четверте, проявляються партнерські стосунки як між викладачем і студентами, так і між самими студентами.

Безумовно, в інтерактивної моделі навчання є й негативні сторони, а саме: необхідність тривалого часу для засвоєння певної інформації, складнощі в оцінюванні навчальних досягнень, труднощі, які виникають під час підготовки викладача до такого виду організації навчання тощо [3, с. 85].

Метод кейсів передбачає організацію навчального матеріалу, при якій кожен кейс містить вправи, які забезпечують активізацію таких чотирьох компонентів: 1) мотиваційного; 2) процесуального; 3) результативного; 4) рефлексивного.

Модель організації занять на основі технології «case study» в окремих випадках має такий вигляд:

1) організаційний етап: коментар педагога про характер роботи з матеріалами кейсу, ознайомлення студентів із його змістом;

2) робочий етап роботи з кейсом: детальне ознайомлення студентів із змістом матеріалів кейсу, розробка плану презентації аналізу проблеми, прийняття рішення з обговорюваної проблеми;

3) завершальний етап роботи з кейсом: виступ лідерів підгруп, обговорення проблеми, коментарі педагога, його оцінка роботи учасників обговорення, письмове завдання з обговорюваної проблеми.

Практика використання такої технології на заняттях з іноземної мови сприяє активізації навчального процесу і є ефективним засобом формування пізнавальних та мовленнєвих можливостей студентів. Застосування технології сприяє підвищенню інтенсивності навчального процесу, забезпечує багатоманітність форм взаємодії між його учасниками, оскільки суттєвою характеристикою технології «case study» є орієнтація на міжособистісне спілкування і вплив на психічну й соціальну структуру особистості. Організація проблемного навчання, спрямованого на пошук колективного розв'язку, його наступне обговорення і захист під час дискусії, забезпечує розвиток мовно-мисленнєвих процесів, а також їхню реалізацію у спілкуванні учасників занять у межах ділової гри [5, с. 169-170].

В основі методу проектів – особистісно-діяльнісний підхід до навчання. Під проектом розуміють

самостійно плановану і реалізовану на іноземній мові роботу, наприклад, випуск газети чи журналу, підготовка виставки, вистави, концерту тощо. Робота над проектом дає змогу диференційовано підходити до навчання, підвищувати активність і самостійність студентів на основі навчально-рольових ігор, самостійного розв'язання завдань.

Це зумовлено такими характеристиками цього методу навчання, як:

– проект є самостійно запланованою та реалізованою студентами роботою, в якій спілкування органічно вплітається в емоційно-інтелектуальний контекст іншої діяльності (гри, анкетування, випуску журналу тощо);

– робота над проектом – творчий процес. Студенти самостійно здійснюють пошук шляхів розв'язання важливої для них проблеми, що передбачає самостійне перенесення знань, навичок та умінь у нову ситуацію;

– проект уможливує привнести у навчальний процес соціальні (інтерактивні) форми навчання. В його умовах навчальний процес виходить за межі мовних аспектів у сферу особистісних стосунків та інтересів;

– у ході проекту кожен студент має можливість проявити активність, а також здібності до творчості і самостійності;

– проект змінює функціональні обов'язки студента і викладача. Перший бере активну участь у виборі, організації і конструюванні змісту навчання іноземної мови та окремого заняття; інший виступає у ролі порадирика та помічника. Інакше кажучи, метод проектів дає змогу при правильній організації реалізувати принцип особистісно орієнтованого – діяльнісного навчання іноземних мов [1, с. 9-15].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, аналіз сучасних технологій навчання іноземних мов у вищій школі дає змогу констатувати два шляхи інтенсифікації іншомовної освіти. Перший з них пов'язаний з активізацією внутрішнього потенціалу студента. Другий – передбачає активне використання технічних засобів навчання, зокрема комп'ютера. Вважаємо, що на сьогодні надзвичайно перспективним напрямом є розробка методичних засад використання Інтернет-технологій у процесі навчання іноземних мов, що й може стати перспективною подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зимняя И. А. Проектная методика обучения иностранному языку / И. А. Зимняя, Т. Е. Сахарова // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 3. – С. 9-15.
2. Коваленко О. На шляху до демократичної системи освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С. 92-99.
3. Куриленко Н. Методичні засади та особливості застосування інтерактивних технологій у вивченні іноземної мови / Н. Куриленко // Сучасні дослідження з іноземної філології та методики викладання іноземних мов: [збірник наукових статей викладачів кафедри методики викладання іноземних мов / за ред. М. М. Сосяк]. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДГУ імені Івана Франка, 2011. – Вип. 4. – С. 84-90.
4. Полат Е. С. Интернет в преподавании иностранных языков / Е. С. Полат // Интернет в гуманитарном образовании. – М.: Владос, 2001. – С. 95-98.
5. Щукин А. Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам: [учебное пособие] / А. Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2010. – 188 с.